

ولایت فقیه در حکومت اسلام

جلد اول
www.ketab.ir

تنظیم و گردآوری

جنابان حج اسلام حاج شیخ محمد سعیدیان

و حاج شیخ محمد حسین اجمی استعالیها

از نشأت

حضرت علامه آیه الله حاج سید محمد حسین حسینی طهرانی

قدس الله نفسه الزکیة

حسینی طهرانی، سید محمد حسین، ۱۳۴۵-۱۴۱۶ ه.ق.

ولایت فقیه در حکومت اسلام / تألیف سید محمد حسین حسینی طهرانی؛
تنظیم و گردآوری محسن سعیدیان و محمد حسین راجسی . - مشهد : انتشارات
علامه طباطبائی، ۱۴۴۵ ه.ق .

۴ ج . . - (دوره علوم و معارف اسلام؛ ۶)

کتابنامه بصورت زیر نویس .

۱ . ولایت فقیه . ۲ . اسلام و دولت . آلف . سعیدیان ، محسن ،

۱۳۶۴ - ه.ق . ، گردآورنده . ب . راجسی ، محمد حسین ، ۱۳۷۱ - ۱۴۴۳ ه.ق . ،

گردآورنده . ج . عنوان . د . فروست .

۲۹۷/۴۵

BP۲۲۳/۸

شابک معمولی ۴- ۷۱- ۶۵۳۳- ۹۶۴- ۹۷۸ (جلد ۱) (VOL . 1) X - 71 - 6533 - 964 - 978 ISBN

شابک زرکوب ۲- ۷۹- ۶۵۳۳- ۹۶۴- ۹۷۸ (جلد ۱) (VOL . 1) 2 - 75 - 6533 - 964 - 978 ISBN

شابک معمولی ۲- ۶۵۳۳- ۹۶۴- ۹۷۸ (دوره ۴ جلدی)

ISBN 978 - 964 - 6533 - 04 - 2 (4 VOL . SET)

شابک زرکوب ۷- ۰۹- ۶۵۳۳- ۹۶۴- ۹۷۸ (دوره ۴ جلدی)

ISBN 978 - 964 - 6533 - 09 - 7 (4 VOL . SET)

دوره علوم و معارف اسلام (۶)

ولایت فقیه در حکومت اسلام

جلد اول

تألیف : حضرت علامه آیه الله حاج سید محمد حسین حسینی طهرانی

تنظیم و گردآوری : جنابان حجج اسلام حاج شیخ محسن سعیدیان و حاج شیخ محمد حسین راجسی

طبع هفتم : محرم الحرام ۱۴۴۵ هجری قمری

تعداد : ۵۰۰ نسخه

چاپ : دقت صحافی : چاپ و انتشارات آستان قدس

ناشر : انتشارات علامه طباطبائی ، مشهد مقدس رضوی ، تلفن ۳۵۵۹۲۱۲۵ - ۰۵۱

این کتاب تحت إشراف «مؤسسه ترجمه و نشر دوره علوم و معارف اسلام»

از تألیفات حضرت علامه آیه الله حاج سید محمد حسین حسینی طهرانی

بطبع رسیده و کلیه حقوق آن محفوظ و مخصوص این مؤسسه می باشد .

فهرست مطالب و موضوعات
ولایت فقیه در حکومت اسلام
جلد اول

صفحه

عنوان

از صفحه ۳ تا صفحه ۹

مقدمه :

درس اول :

ولایت، ریشه لغوی، و معنی اصطلاحی آن

از صفحه ۱۳ تا صفحه ۳۰

شامل مطالب :

ولایت در لغت یک معنی بیشتر ندارد؛ مابقی همگی موارد و مصادیق آن است ۱۵

گفتار اهل لغت در معنی ولایت ۱۷

تمسک اهل لغت به موارد استعمال و استشهاد به آنها ۱۹

از جمله اسماء خداوند تعالی ولی است؛ یعنی ناصر و متولی امور عالم ۲۱

اللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ؛ نِعْمَ الْمَوْلَى؛ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَانَا ۲۳

تحقق ولایت در بتدگان خدا بواسطه هوهیبتی است که در اثر فناء فی الله حاصل

می شود ۲۵

تحقق معانی مختلفه ولایت در مصادیقش، به نحو اشتراک معنوی است؛ نه لفظی ۲۷

الْوَلَايَةُ هِيَ الْكَمَالُ الْأَخِيرُ الْحَقِيقِيُّ لِلْإِنْسَانِ؛ وَإِنَّهَا الْقَرَضُ الْأَخِيرُ مِنْ تَشْرِيعِ الشَّرِيعَةِ

الْحَقِّقَةِ الْإِلَهِيَّةِ ۲۹

درس دوم :

ولایت امام و تفسیر آیه: أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ

از صفحه ۳۳ تا صفحه ۵۰

شامل مطالب :

در اثر ولایت امام معصوم، خلاق به أقصى درجه کمال انسانیت میرسند ۳۵

۳۷	وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا، وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا
۳۹	تفسیر آیه: يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ إِطَاعَتِ خِدا پيروي قرآن، إِطَاعَتِ رَسُولِ عَمَلِ بَه سَنَتِ، وَ إِطَاعَتِ أُولَى الْأَمْرِ دَر أَحْكَامِ
۴۱	وَلَايَتِهِ اسْت
۴۳	از آیه، استفاده عصمت قرآن و رسول و اولوا الامر میگردد
۴۵	مورد نزاع در تَنَازُعْتُمْ نمی شود شامل نزاع با اولوا الامر در امر ولایت باشد
۴۷	عَلَّتْ عَدَمِ إِرْجَاعِ بَه أُولَوِ الْأَمْرِ دَر تَنَازُعِ، بَوَاسِطَةِ عَدَمِ مُشْرَعِيَّتِ آنهاست
۴۹	نامهٔ امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر، مُبَيِّنِ تَفْسِيرِ مَاسْت

درس سوم:

آیاتى که دلالت بر ولایت بر امام معصوم دارند

از صفحه ۵۳ تا صفحه ۶۹

شامل مطالب:

۵۵	آیه شریفه: أَمَّنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ
۵۷	أَمَّنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَ يَهْتَدِي بِنَفْسِهِ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ، أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَ لَا يَهْتَدِي إِلَّا أَنْ يَهْدَىٰ بِغَيْرِهِ
۵۹	اتحاد مفاد آیه، با آیه: وَ جَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا
۶۱	آیه: يٰلِذٰلِكَ اَلَّذِيْنَ ءَاْمَنُوْا اِنَّا جَعَلْنٰكَ خَلِيْفَةً فِى الْاَرْضِ فَاَحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ
۶۳	آیه: اِنَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا اَرْسَلْنَاكَ اللّٰهُ
۶۵	آیه: فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يَحْكُمُوْكَ فِىْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ
۶۷	آیه: وَ مَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِطَاعٍ بِاِذْنِ اللّٰهِ
۶۹	اثر تبعیت از ولایت، معیت با آن خواهد شد

درس چهارم:

بقیه آیات و بعض روایاتی که دلالت بر ولایت بر امام معصوم دارند

از صفحه ۳۷ تا صفحه ۹۰

شامل مطالب :

- آیه شریفه: وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مِؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ
مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ ۷۵
- آیه: النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ ۗ ۷۷
- آیه: أُولَئِكَ الْأَرْحَامُ ، آیه توارث به اخوت را نسخ نمود
از آیه: النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ ، همچون : أَحَلَّ اللَّهُ التَّبِعَ میتوان یک کتاب از احکام
ولایت را استخراج نمود ۸۱
- قَدْ جَلَسْتَ مَجْلِسًا لَا يَجْلِسُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيٌّ نَبِيٍّ أَوْ شَقِيقٍ ۗ ۸۳
- رسول اکرم و معصومین علیهم السلام، افرادی را به عنوان ولایت به شهرها می فرستادند ۸۵
- أئمة علیهم السلام ، کیفیت اجتهاد را به شاگردان تعلیم مینمودند ۸۷
- نهی از ولایت و قضاوت برای غیر معصوم ، نهی از ولایت و قضاوت استقلالی بوده
است ۸۹

درس پنجم :

ولایت معصوم ، عین ولایت خداست ؛ و هیچ اختلاف در مصداقیش معقول نیست

از صفحه ۹۳ تا صفحه ۱۱۰

شامل مطالب :

- ولایت ، تجلی است ، و خدا امر به معصیت نمی نماید ۹۵
- أئمة علیهم السلام مختارند ؛ و لیکن با این اختیار کار خوب را بر می گزینند ۹۷
- پیامبر ، شفاعت اُسامه را در نفی حد سرقه درباره زن شریفه رد نمود ۹۹
- روایت کتاب «صفات الشیعة» در قول رسول خدا: إِنَّ لِي عَمَلِي وَ لَكُمْ عَمَلَكُمْ ۗ ۱۰۱
- لَا يُنَجِّي إِلَّا عَمَلٌ مَعَ رَحْمَةٍ ؛ وَ لَوْ عَصَيْتَ لَهَوَيْتَ ۗ ۱۰۳
- آیه قرآن در ردع رسول خدا: وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ ۗ ۱۰۵
- الَّذِي صَنَعَ اللَّهُ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُسْلِمِينَ خَيْرٌ ۗ ۱۰۷
- نُهِيتٌ عَنْ قَتْلِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ۗ ۱۰۹

درس ششم :

مواردی که در نظر بدوئی ، حکم معصوم مخالف است ؛ أما در واقع عین حکم خداست
از صفحه ۱۱۳ تا صفحه ۱۳۳

شامل مطالب :

- ۱۱۵ اول : مورد تبدل حکم بواسطه تبدل موضوع
- ۱۱۷ دوم : برای معصوم ظاهر است چیزی که برای غیر او پنهان است
- ۱۱۹ فرق بین سنتی و شیعه ، جواز و عدم جواز اجتهاد در برابر نص است
- ۱۲۱ کشف جرم از غیر طروق مشروعه ، حرام است
- ۱۲۳ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا
- ۱۲۵ حضرت موسی علیه السلام از شریعت خود نمی تواند تجاوز کند
- ۱۲۷ سوم : موردیست که طبق عادت جاهلی ، انسان آنرا خلاف می پندارد
- ۱۲۹ وَ مَا جَعَلَ اٰذْعِيَاءَ كُمْ اَنْبِيَاءَ كُمْ ... اذْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ
- ۱۳۱ داستان زینب بنت جحش و ازدواج وی با رسول خدا
- پیامبر در اثر ازدواج زینب با زید و سپس با محمد ، دو حکم جاهلی را نسخ نمودند ۱۳۳

درس هفتم :

تحقیق در اوامر نظیر امتحانیه ولایت که مصلحت در مأموریه نیست

از صفحه ۱۳۷ تا صفحه ۱۶۰

شامل مطالب :

- ۱۳۹ بعضی از تفاسیر عامه ، قضیه زینب را به شکل زشتی تحریف کرده اند
- ۱۴۱ امر اتهام ماریه قبطیه به وسیله عائشه
- ۱۴۳ امر رسول خدا به کشتن مابور ، نظیر امر امتحانی بوده است
- ۱۴۵ خبر امیرالمؤمنین به رسول اکرم صلی الله علیهما و آلهما و سلم به برائت مابور از گناه
- ۱۴۷ برای بعضی از بزرگان ، حقیقت این واقعه مجهول است
- ۱۴۹ اگر امر امتحانی رسول الله نبود ، تا ابد دامان خاندان رسالت را لگه دار مینمود
- ۱۵۱ طریق رفع تهمت از ماریه ، از عجائب اسرار ولایت است

- ۱۵۳ طریق کشف رفع تهمت را امیرالمؤمنین علیه السلام از مفاخر خود میداند
- ۱۵۵ رفع إشکال فقهی و إشکال کلامی از امر رسول اکرم به کشتن حرقوص
- ۱۵۷ امر رسول خدابه کشتن حرقوص، و تمرّد شیخین و اطاعت امیرالمؤمنین علیه السلام
- ۱۵۹ عبودیت رسول اکرم در برابر حضرت حق تعالی شأنه العزیز

درس هشتم :

سبعة ولايت رسول الله ، عين عبوديت و تسليم است ؛ نه اظهار نظر در برابر حق

از صفحه ۱۶۳ تا صفحه ۱۹۵

شامل مطالب :

- تفسیر آیه: وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقْوَابِ ، و آیه: وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ
- ۱۶۵
- تفسیر آیه: مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُفْجِرَ فِي الْأَرْضِ
- ۱۶۷
- تفسیر علامه آیه الله طباطبائی قدس الله سره پیرامون این آیه
- ۱۶۹
- تفسیر علامه سید شرف الدین عاملی قدس الله سره پیرامون این آیه
- ۱۷۳
- این آیه راجع به اسیر گرفتن عیبر و قافله ابوسفیان است ؛ نه راجع به نفیر و اسیر گرفتن از سپاه قریش
- ۱۸۱
- تفسیر آیه: مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
- ۱۸۳
- تفسیر آیه: يٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ
- ۱۸۵
- تفسیر آیه: وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُمُ مِيثَاقًا غَلِيظًا
- ۱۸۷
- وصیت امیرالمؤمنین علیه السلام به اینکه : به قاتل من فقط یک ضربه بزنی
- ۱۸۹
- مفاد و معنی: إِنَّا لَمْ نُحَكِّمِ الرَّجَالَ وَ إِنَّمَا حَكَّمْنَا الْقُرْءَانَ
- ۱۹۱
- فرمان امیرالمؤمنین علیه السلام در صفین: لَا تَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ يَبْدؤُوكُمْ
- ۱۹۳

درس نهم :

بحث در پیرامون عبارات مقبوله عمر بن حنظله

از صفحه ۱۹۹ تا صفحه ۲۱۶

شامل مطالب :

- ۲۰۱ وصول به حق باید از طریق مشروع باشد
- ۲۰۳ مُفَاد: إِنِّي قَدْ جَعَلْتُهُ عَلَيْكُمْ حَاكِمًا
- ۲۰۵ مخالفت با طریق مجعول شرعی ، مخالفت با خداست
- ۲۰۷ مناطِ أَرْجَحِيَّةٍ در صورت دو حکم فقیه ، در مسألهٔ واحده
- ۲۰۹ میزان أَرْجَحِيَّةٍ ، برتری دینی است علماً ، فقهاً ، عدالَةً و وثاقَةً
- ۲۱۱ أمور ثلاثه: بَيِّنُ الرَّشْدِ ، بَيِّنُ الْفَقْرِ ، وَ أَمْرٌ مُشْكِلٌ يُرَدُّ حُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ
- ۲۱۳ سلسلهٔ مراتب تدریجیهٔ مرجّحات حکم فقیه
- ۲۱۵ پنج و یا هفت مرتبهٔ مراتب تدریجیه ، در تعیین أخذ حکم در ولایت فقیه

درس دهم :

بحث در سند و دلالت مقبولهٔ عمر بن حنظله

از صفحه ۲۱۹ تا صفحه ۲۴۱

شامل مطالب :

- ۲۲۱ عُلْتُ عدم قبول روایتِ موافق عامّه در وقت تعارض خبرین
- ۲۲۳ عُلْتُ و فلسفه: شَاوَرُوا النِّسَاءَ وَ خَالَفُوهُنَّ
- ۲۲۵ معنی: عَقُولُ النِّسَاءِ فِي جَمَالِهِنَّ وَ جَمَالُ الرِّجَالِ فِي عَقُولِهِمْ
- ۲۲۷ معنی: إِنَّ الْوُقُوفَ عِنْدَ الشُّبُهَاتِ خَيْرٌ مِنَ الْإِقْتِحَامِ فِي الْهَلَكَاتِ
- ۲۲۹ معنی أماره و أصل و ترتب اصول بر أمارات
- ۲۳۱ وجوب توقّف در زمان حضور معصوم و غیر آن یکسان است
- ۲۳۳ احکام بر أساس قضایای حقیقیّه جعل می شوند ، نه قضایای خارجیّه
- ۲۳۵ مقبولهٔ عُمَرُ بْنُ حَنْظَلَةَ در سه مرحلهٔ قضاء و إفتاء و ولایت است
- ۲۳۷ سند مقبوله ، معتبر است
- ۲۳۹ در مقبولهٔ عُمَرُ بْنُ حَنْظَلَةَ ، صَفْوَانُ بْنُ يَحْيَى است و او از أصحابِ إجماع است
- ۲۴۱ روایت موثقه همانند صحیحه است ، همچون موثقهٔ ابن بَکیر

درس یازدهم :

بحث در پیرامون دو روایت اُبی خدیجه

از صفحه ۲۴۵ تا صفحه ۲۶۴

شامل مطالب :

- ۲۴۷ حجیت خبر ضعیف محفوظ به قرائن خارجیّه
- ۲۴۹ نتیجه بحث در مبحث خبر واحد ، حجیت خبر موثق است
- ۲۵۱ مناط حجیت خبر ، عمل مشهور است ، نه قوت سند
- ۲۵۳ کلام استاد اعظم : شیخ حسین جلی در مناط مقبوله عمرین حنظله و ماشابهها
- ۲۵۵ لزوم إلغاء خصوصیت در مقبوله و تعمیم آن به امر ولایت و افتاء
- ۲۵۷ روایت اُول أبو خدیجه از «کافی» و «تهذیب» از حسن بن علی
- ۲۵۹ روایت دوم أبو خدیجه از «وسائل الشیعه» از شیخ طوسی از اُبی الجهم
- ۲۶۱ اشتباه شیخ در تضعیف أبو خدیجه ، و اشتباه تردید علامه جلی
- ۲۶۳ أبو خدیجه همان أبو سلمه : سلیم بن ملک است

درس دوازدهم :

بحث در حدیث کَمیل از امیرالمؤمنین علیه السلام پیرامون ولایت فقیه

از صفحه ۲۶۷ تا صفحه ۲۸۲

شامل مطالب :

- متن روایت کَمیل از «نهج البلاغه» سید رضی رحمه الله علیه و شرح فقرات آن بطور
- ۲۶۹ اختصار
- ۲۷۱ بیان چهار دسته از علماء که قابل تعلیم علوم حقیقیّه نیستند
- ۲۷۳ تشبیه حضرت ، حیوانات سائمه را به آنها ؛ نه بالعکس
- ۲۷۵ وَ كَمْ ذَا ؟ وَ اَیْنَ اَوْلَیْكَ ؟ اَوْلَیْكَ وَ اللّٰهِ الْاَقْتُلُوْنَ عَدَدًا
- ۲۷۷ روایت أبو إسحق ثقفی در «الغارات» ، و صدوق در «خصال» و «إكمال الدین»
- ۲۷۹ روایت «تُحَفّ العقول» و «أمالی» مُفید و «جلية الأولیاء»
- ۲۸۱ سند این حدیث در نهایت إتقان است

www.ketab.ir

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ
 وَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ مِنَ الْآنَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ
 وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

سپاس بی قیاس و حمد و ثنای ما لایقاس ، از آن خداوند است که با ولایت کلیه مطلقه و شامه عامه خود بر کاخ هستی و عالم وجود تمکین یافت ؛ هُنَالِكَ الْوَلِيَّةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ نَوَاتِنَا وَ خَيْرٌ عَقْبَانَا .
 و با نزول نور وجود در شبکه های آسمان علوی ، و مظاهر زمین گسترده سفلی برای آنان ، میزان ولایت را برافراشت ؛ و به هر موجودی به قدر سعه وجودی و ظرفیت ماهویش ، از این شربت خوشگوارِ اِشْرَابِ فرمود ؛ تا بندگان وی که اشرف مخلوقات و افضل کائنات او هستند ، بنحو اتم و اکمل ، از این مائده متمتع گردند و در اعمال ولایت ، راه تخطی نیمایند ؛ و به حجاب نفسانی ، طغیان ننموده ، زیاده روی نکنند .

بدین لحاظ با عبارت رشیق : **وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ * وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ * وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ** ؛ پس از گفتار بلیغش : **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * الرَّحْمَنُ ***

-
- ۱- آیه ۴۴ ، از سوره ۱۸ : الکهف «در آنجا ولایت مختص خداوند است که حق است . اوست پاداش اختیار شده و بازگشت نیکو و انتخاب گردیده.»
 ۲- آیه ۷ تا ۱۰ ، از سوره ۵۵ : الرحمن « و آسمان را برافراشت ؛ و میزان و ترازو را »

عَلَّمَ الْقُرْآنَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَّمَهُ الْبَيَانَ * الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ * وَ
النَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ^۱؛ آنان را هشدار داد که عالم ایجاد و نشأ هستی،
سراسر عظمت است و جمال و کمال و نور و بهاء؛ و حق است و حقیقت؛ و
واقعیت است و أصالت؛ که نباید با دیدهٔ احوال بر آن نگرست؛ و با چشم
دوبین، بدین ربط منسجم که خیر محض و محض خیر است، نظر انداخت.

پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت

آفرین بر نظر پاکِ خطا پوشش باد^۲

آری از شتیها و بدیها و شرورها، ناشی از تعینات و حدود و قوالب ماهیاتست که از
ماست، نه از نور بخت و خیر محض او.

هر چه هست از قامت ناساز بی اندام ماست

و نه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست^۳

اوست برپا و قائم به قسط بر کانون عدل و داد؛ چنانکه خودش و
فرشتگان عالم علوی و دارندگان علم و درایت که حاملان بینش و قضاوتند،
شهادت بر وحدانیتش دهند که: وی قیام به قسط نموده؛ در جمیع مراحل
تکوین و نزول نور وجود، تا به این عالم خاکی که أَظْلَمُ الْعَوَالِمِ است، و در
همگی منازل تشریح و گسترش حکم و قانون، بر اساس عدل و داد مشی نموده
و عَلم قسط و عدالت را برافراشته است؛ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ

به قرار داد؛ تا شما در سنجیدن و معیار نمودن تعدی نکنید، و سنجش و وزن را بر اساس
قسط و عدل بر پای دارید؛ و در سنجش با ترازو کاهش روا مدارید؛ و خداوند، زمین را
برای همهٔ انسانها قرار داد.

۱- آیات ۱ تا ۶، از سورهٔ ۵۵: الرَّحْمَنُ «به اسم الله که رحمن است و رحیم است؛
خداوند رحمن، قرآن را آموخت؛ انسان را بیافرید؛ به او بیان را تعلیم فرمود؛ خورشید و
ماه از روی حساب در حرکت هستند؛ و گیاه و درخت سجده خدا را بجا می آورند.»

۲- «حافظ» غزل ۱۶۷ از طبع پژمان، ص ۷۵

۳- «حافظ» غزل ۲۸ از طبع پژمان، ص ۱۶

وَ أُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ!

هم در سیر نزولی و هبوط بدین جهان ، همه سراسر قسط است که : وَ
 أَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ؛ و هم در سیر صعودی و
 عروج بدان عالم ، که : وَ نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ۳

به از این دایره کامله ! که در آن تمام سیر اطوار وجود با قسط آمیخته
 گردیده است ؛ و به قدری این آمیزش ، لطیف و دقیق است که گوئی صفت و
 موصوف یکدیگر را فراموش کرده ، گهگاه جای خود را بهم میدهند .

نمی دانیم : آیا این عالم دارای قسط است ؛ و یا قسط این عالم را به خود
 گرفته و حیات بخشیده است ؟

انبیاء که کاروان سالار این قافله به سوی نقطه اوج در حرکت به سوی
 معاد او هستند که : وَ أَنْ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى ؛ در دو مرحله تکوین و تشریح ،
 دارای ولایت بوده ؛ و ولایتشان بر حق و قسط و عدالت است .

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً قَبْلَ أَنْ نُنزِلَ فِيهَا مِنَ الْقُرْآنِ مَثَرًا لِيُحْكَمَ فِيهَا بِالْحَقِّ وَ لِيُخْتَلَفَ فِيهَا لِيُبَيَّنَّ
 أَوْتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَ تَهُمْ أَلْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا آخْتَلَفُوا
 فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۵

۱- صدر آیه ۱۸ ، از سوره ۳ : عَالِ عَمْرَانَ «خداوند و فرشتگان وی و دارندگان علم ،
 شهادت داده اند که : معبودی جز او نیست در حالیکه قیام به قسط نموده است.»

۲- قسمتی از آیه ۲۵ ، از سوره ۵۷ : الْحَدِيدِ «و ما با آنها کتاب و میزان را فرو
 فرستادیم ؛ تا مردم عدالت را بر پای دارند.»

۳- صدر آیه ۴۷ ، از سوره ۲۱ : الْأَنْبِيَاءِ «و ما میزان های داد را برای روز بازپسین قرار
 میدهیم.»

۴- آیه ۴۲ ، از سوره ۵۳ : النَّجْمِ «و حقاً منتهای امر ، به سوی پروردگار تو می باشد.»

۵- آیه ۲۱۳ ، از سوره ۲ : الْبَقَرَةِ «مردم همگی (در ابتدای امر) اُمت واحدی بودند (که
 به سادگی زیست می نمودند) پس خداوند پیغمبران را بر انگیخت تا بشارت دهنده و

از میان پیامبران، قرآن کریمش را بر پیامبر اکرمش نازل نمود تا با ولایت کلیّه و رؤیت باطنیه و ادراکات عمیقه و نور موهبتی الهی، در بین مردم حکم کند؛ و آنان را بر راه مستقیم و طریق مستوی به سر منزل سعادت و فوز و نجات و نجات تا سرحدّ تمتّع و بهره برداری از اقصی درجه کمال انسانیت و فناء در انوار قدسیّه قاهره نور توحید، و جلّوات ذاتی رهبری نماید؛ **إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ!**

و با خطاب ملکوتی خود به جمیع مؤمنین امر میکند، تا در جمیع شؤون خود زیاده روی و کوتاهی ننمایند و قسطاس و معیار مستقیم را در میزان رعایت کنند؛ **وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا!**

و در میان مردم با عدل و داد رفتار نموده، و پیوسته حکمشان را بر اساس این معیار صحیح قرار دهند؛ **وَ إِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ!** و عجیب آنکه: چنان ولایت تکوینی را با ولایت تشریحی بهم در آمیخته، و

به ترساننده باشند؛ و با ایشان کتاب را به حق فرو فرستاد تا در میان مردم در آنچه با هم اختلاف میکنند، حکم نمایند. سپس در آن کتاب اختلاف نکردند - از روی ستم و تجاوزی که در میانشان بوده است - مگر همان کسانی که پس از آنکه بیّنات (و أدلّه روشن خداوندی) به سوی آنها آمده بود؛ کتاب نیز به آنان داده شده بود. در این حال خداوند آنان را که ایمان آورده بودند در باره آنچه که با هم اختلاف داشتند به حق و راستی به إذن و اجازه و لطف خود هدایت نمود. و خداوند هر کس را که بخواهد به سوی صراط مستقیم هدایت مینماید.»

۱- قسمتی از آیه ۱۰۵، از سوره ۴: النّساء «ما کتاب را به راستی و درستی بر تو فرو فرستادیم؛ تا آنکه به آنچه خداوند بتو نشان داده است در میان مردم حکم کنی!»

۲- آیه ۳۵، از سوره ۱۷: الإسراء «حق پیمانانه را در وقت پیمانانه ادا نمائید؛ و با ترازوی راست و استوار وزن اشیاء را بسنجید. این امر مورد اختیار و انتخاب و پسند است؛ و بازگشتش نیکوتر خواهد بود.»

۳- قسمتی از آیه ۵۸، از سوره ۴: النّساء «و زمانیکه در میان مردم حکم میکنید، به عدل و داد حکم نمائید!»

همچون شیر و شکر ممزوج ساخته ، و غنچه نوگل این بوستان را بدین عقد ، پیوند زده است که جدا کردن و سوا نمودن آن دو از یکدیگر مشکل بلکه ممتنع است .

اینجاست که از طرفی با یک گفتار و یک سیاق با تازیانه : **وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ** ، این کاروان را در می نورداند ؛ و از طرف دیگر با ترانه : **وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ** ، بدین نغمه مترنم میگردد .

باری چون در سال گذشته مطالبی را در لزوم تشکیل حکومت اسلام با برادران طلاب و اخیلا و ایمانی ساکن بلده مشهد مقدس علی شاهدها آلف التَّحِيَّةِ وَالسَّلَامِ داشتیم ، و به نام «وظیفه فرد مسلمان در احیای حکومت اسلام» تحریر و به طبع رسید ، اینک مناسب دید تا بحثی را در پیرامون ولایت فقیه در حکومت اسلام بطور مشروح شروع کند ، تا حدود ولایت و مشخصات و آثار و مسائل آن معین گردد ؛ و بالتبلیغه قدری بهتر و مشروحتر پرده از رخ آن بگریزد ؛ و مقدمات و مُعَدَّات و شرائط و موانع آن توضیح داده شود ، تا حقیقت ولایت امام و فقیه عادل جامع الشرائط و مُفَاد و محتوی و حدود و نفور آن مشخص گردد .

در اینصورت بتمام معنی الکلمه ولایت فقیه از نظر اسلام و مدارک فقهی توضیح داده شده است .

لهذا بحثی را نه چندان مختصر که فقط به رؤوس مطالب اکتفا گردد ، و نه

- ۱- قسمتی از آیه ۴۱ ، از سوره ۱۳: الرَّعْد «و خداوند است که حکم میکند ؛ و کسی را توان تعقیب و پیگیری در حکم او نیست ، و اوست که به سرعت به حساب میرسد.»
- ۲- ذیل آیه ۲۴۷ ، از سوره ۲: الْبَقَرَة «و خداوند است که قدرت و حکومتش را بهر کس که بخواهد میدهد ؛ و اوست که واسع است (در زمینه های اعطای قدرت ، در تنگنا قرار نمیگیرد ، و در موقعیت و وضعیت گسترده ای عمل میکند) و داناست.»

چندان مفصل که تمام شقوق و شعب آن به تفصیل بیان شود، شروع نموده؛ و راه میانه و حدّ وسط را از جهت أدلّه فقهیه پیمودیم؛ تا برای طلاب ذوی العزّه و الاحترام، راهگشائی برای تفریع فروع و تشقیق شقوق باشد؛ و خود بتوانند بر جزئیات مسائل واقف گردند.

این مباحث بطور مسلسل پس از شهر رمضان المبارک سنه ۱۴۱۰ هجریّه قمریه از روز هشتم شهر شوال المکرم شروع شد؛ و بطور مرتّب حتی با ضمیمه روزهای پنجشنبه در هفته به آیام تدریس، ادامه یافت تا به چهل و هشت درس منتهی شد؛ و در روز بیست و یکم شهر ذوالحجّه الحرام پایان یافت.

متن هر درس، یک ساعت تمام را استیعاب مینمود؛ و وقت سؤالات و جوابها در خارج آن ساعت بود. سزاوار بود این دروس به زبان عربی تقریر و طبع شود تا اولاً: از برکات زبان عربی که لسان قرآن کریم و پیامبر اکرم و معصومین ذوات ولایت ثامه کلبه صلوات الله علیهم أجمعین، و رویه فقهی کتب فقهی اعلام ماست، تجاوز نگردد؛ و ثانیاً: برای همه مسلمین جهان که زبان عربی باید زبان مشترک آنها باشد قابل استفاده باشد. غایه الأمر سپس برای استفادهٔ اِخوان پارسی زبان بدین لسان ترجمه گردد.

أما به علّت سرعت در تحریر و طبع و دسترسی آجبه و اعزّه از آشنایان و راغبان در مطالعهٔ این آثار، بهمان گونه که در نوار ضبط شده بود پیاده و تحریر شد؛ و جمعی از فضلاء عظام به تنقیح آن پرداختند؛ و جنابان مستطابان

۱- در مجلد چهارم از کتاب «نور ملکوت قرآن» از سلسلهٔ مجلّات أنوار الملکوت، بحث نهم، در ضمن بحث از عظمت قرآن، شرحی نسبتاً مفصّل در بارهٔ اهمیت زبان عربی داده‌ام؛ در آنجا آمده است که: زبان اولی و مادری هر مسلمان باید عربی باشد؛ نه تنها زبان مشترک و متداول. و علّت پذیرفتن جهان اسلام لسان عرب را پس از فتح مسلمین، عظمت این زبان بوده است؛ و کتب علمیّه ما در طول چهارده قرن، اعم از تفسیر و تاریخ و حدیث و فقه و حکمت و عرفان و علوم طبیعی: هیئت و طب و دارو سازی و شیمی و فیزیک و ریاضیات و غیرها همگی به لسان عربی بوده است.

حجج اسلام آقایان : حاجّ شیخ محسن سعیدیان و شیخ محمد حسین راجی
دامت معالیهما متعهد تنظیم و جمع آوری آن شدند . و حقیر نیز سپس برای
مزید اِتقان ، هر بحث را جداگانه مطالعه و نظر نمودم و تعلیقه زدم ؛ تا در انتساب
این بحوث و کیفیت دلیل و مدارک آن به حقیر ، نهایت دقت بعمل آمده باشد .
اینک این دروس در ضمن چهار مجلد تقدیم قُراءِ عظام میگردد . لِلّهِ
الْحَمْدُ وَ لَهُ الْمِنَّةُ عَلَىٰ إِتْمَامِهِ وَ إِتْمَامِهِ ؛ وَالسَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَىٰ جَمِيعِ إِخْوَانِنَا
الْمُؤْمِنِينَ وَ سَائِرِ شِيعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ .

روز پانزدهم محرم الحرام / ۱۴۱۱ ، مشهد مقدس

سید محمد حسین الحسینی الطهرانی